РАЗЛИКИ В АНГЛИЙСКИЯ И БЪЛГАРСКИЯ СЛОВОРЕД КАТО ПРИЧИНА ЗА НЯКОИ ГРЕШКИ, ДОПУСКАНИ ОТ БЪЛГАРСКИ СТУДЕНТИ, ИЗУЧАВАЩИ АНГЛИЙСКИ ЕЗИК

Емилия Коцарова

Пловдивски университет „Паисий Хилендарски", Филиал – Смолян

Подреждането на думите словоформи в изречението според граматичните закони на езика и организирането им по начин, че да предадат една определена мисъл, се нарича *словоред на изречението*. Изграждането на езиковата единица (изречението), която е основна форма или средство на общуване по езиков път, има за основа логически процеси на човешкото мислене, които се отразяват в словоредната организация на основната синтактична единица. Тъй като логическите процеси са, общо взето, еднакви за всички хора, би трябвало да се очаква, че и словоредните особености на отделните езици ще съвпадат в главни насоки.

Като се има предвид това, както и че българският и английският език принадлежат към едно езиково семейство (индоевропейското) и попадат в групата езици, при които водещ е словоредът *S–V–O*; отчитайки и подобното историческо развитие на двата езика – преминаването от синтетичен към аналитичен строеж, можем да очакваме, че и словоредът в двата езика е сравнително еднакъв и не би представлявал трудност нито за българите, изучаващи английски език, нито за англичани, изучаващи български. На практика обаче се оказва, че българският словоред е доста по-свободен от английския и това създава доста сериозни затруднения при формулирането на правилни английски изречения от българи, независимо от нивото им на владеене на чуждия език.

Основните причини за това словоредът на английското изречение да е по-строго фиксиран са няколко:

1. Английското изречение задължително съдържа подлог, докато в български език такова правило липсва. Причината за това е, че в българския език са запазени глаголните окончания за различните лица и за различните глаголни времена.

Например ако разгледаме българското изречение *Обичам да чета криминални романи*, установяваме, че подлог в това изречение би трябвало да бъде личното местоимение „аз", тъй като имаме глаголно окончание за първо лице, единствено число, сегашно време *–м* за глагола *„обичам"* и всъщност употребата на местоимението е излишна, а и в повечето случаи би звучала дори неестествено.

Не така стоят нещата в английски език. Тук е задължително изречението да съдържа съответния подлог (subject), например: *I like reading criminal stories,* в противен случай няма да е ясно, за кого се отнася действието.

2. Английският език притежава фиксиран словоред. Ясно определена е структурата на съобщителното, въпросителното и отрицателното изречение, докато в български език частите на изречение често се разместват по различни причини, дори когато не говорим за емфатичен или емоционален словоред. Ето няколко примера на различни видове прости изречения:

* Съобщителни изречения – положителни:

а) Кратки прости изречения:

- *Дойде пролетта. (V–S)*
- *Започна войната. (V–S)*

На английски език такава смяна на местата на подлога и сказуемото не е възможна. Еквивалентите на дадените примери са следните:

- *The spring came. (S–V)*
- *The war started. (S–V)*

б) Разширени прости изречения:

- *Тя го обича. (S–O–V)*

Причината за промяната в словореда тук е кратката форма на личното местоимение *него – го.* В английски език такива кратки форми липсват, затова тук отново имаме обичайния словоред: *She loves him. (S–V–O).* Но дори при пълно местоимение словоредът *S–O–V* е възможен в българското изречение:

- *Ти си за мене любов и вяра.* (Хр. Ботев)
- *You are love and faith for me. (S–V–O)*

При наличието на обстоятелствени пояснения в българското изречения също могат да настъпят най-различни размествания, а словоредът на английското изречение остава фиксиран, най-често *S–(AuxV)–V–O–Adv (manner)–Adv (place)–Adv (time)*:

- *Бавно вървях към болницата. (Adv (m)–V–Adv (pl))*
- *I was walking slowly to the hospital. (S–(AuxV)–V–O–Adv (m)–Adv (pl))*
- *Пред къщата расте огромно дърво. (AdvPl–V–S)*
- *A huge tree grows in front of the house. (S–V–AdvPl)*

В български език обстоятелствените пояснения могат да са разположени както в началото, така и в края или по средата на изречението, докато в английски относителна свобода имат само обстоятелствените пояснения за време:

- *Yesterday I saw Ivan.* или *I saw Ivan yesterday.*

* Съобщителни изречения – отрицателни:

Основната разлика тук е, че в английски език няма двойно отрицание, докато в български имаме двойно, дори и тройно отрицание:

- *Никой не дойде.*
- *No one came.*

В дадения пример словоредът е почти идентичен с изключение на отрицателната частица „не" в българското изречение. Ето и един пример за различен строеж на просто отрицателно изречение в двата езика:

- *Никого не видях. (O–V)*
- I didn't see anyone. (S–V–O)

Всъщност причината за това словоред *O–V* да е възможен в българското изречение е запазената синтетична форма за винителен падеж на отрицателното местоимение *никого*. От друга страна, липсата на подлог *(S)* отново се дължи на глаголното окончание *–х* за първо лице, единствено число, минало свършено време.

* Въпросителни изречения

В английски език се различават четири вида въпросителни изречения: общ въпрос (general question), специален въпрос (special question), въпрос с *нали* (question tag), въпрос със словоред на съобщително изречение, но с въпросителна интонация (преди всичко в разговорната реч). Примери:

- *Are you coming?*
- *When are you leaving?*
- *It' a nice day today, isn't it?*
- *You say it is a nice book?*

Строежът на българските въпросителни изречения е различен. Те се образуват с помощта на пълнозначни или непълнозначни думи и съответната интонация. Инверсия няма. Еквиваленти на дадените примерни английските изречения са съответно:

- *Идваш ли?*
- *Кога заминаваш?*
- *Днес е хубав ден, нали?*
- *Казваш, че тази книга е добра?*

Както се вижда, разликата при въпросите е значителна. Както при останалите видове български изречения, и тук може да липсва подлог. В български език използваме частицата *ли* за образуване на въпроси в различни глаголни времена, докато в английски се използват

различни спомагателни глаголи за различните глаголни времена и инверсията – пълна или частична – е задължителна. Интересно е също, че един и същ английски въпрос може да бъде преведен по различни начини на български, в зависимост от това върху коя част от изречението пада акцентът, което на английски може да се изрази само чрез подходяща интонация.

- *Are you going to London next week?*

- *Ще ходиш ли в Лондон следващата седмица?*
- *В Лондон ли ще ходиш следващата седмица?*
- *Следващата седмица ли ще ходиш в Лондон?*
- *Ти ли ще ходиш в Лондон следващата седмица?*

Всички споменати до момента разлики между типичния словоред в българското и английското просто изречение създават в по-голяма или по-малка степен затруднения за българите, изучаващи английски език. В настоящата статия разглеждам грешките, които допускат студентите от хибридната специалност *Български и английски език* (ПУ „Паисий Хилендарски", Филиал – Смолян) в упражненията по художествен превод от български на английски език. Разбира се, при този вид превод има множество проблемни области – като се започне с избора на най-подходящата лексика, предаването на различни географски, исторически, битови и други реалии, различни граматически трудности като правилно предаване на различните глаголни времена или на преизказните форми, каквито в английски всъщност липсват, и стигаме до словореда, който сякаш е последното нещо, на което студентите обръщат внимание при превода си. По този начин често се стига до двусмислени или дори напълно неразбираеми изречения, или най-малкото до граматически неправилни изречения, от гледна точка на стандартната английска граматика (Standard language).

Български изречения от типа:

- *Монахинята се мушна в палатката.* (Д. Димов, „Осъдени души") *(S–V–Adv Pl)*
- *Той постави книгата в джоба си...* (Д. Димов, „Тютюн") *(S–V–O–Adv Pl)*

обикновено не са проблемни за превод от гледна точка на словореда, тъй като строежът се оказва идентичен и в английски:

- *The nun slid into the tent. (S–V–Adv Pl)*
- *He put the book in his pocket... (S–V–O–Adv Pl)*

Също така правилото за задължително наличие на подлог в английското изречение води до грешки в превода само в началните етапи в обучението по превод, когато се получават интерференции като:

- *Обикновено се събуждах в добро настроение.* (П.Вежинов, „Везни")
- *Usually woke up in good mood.*

Най-често в българския текст вършителят на действието (подлога) се споменава в началото на съответния абзац и след това, ако става въпрос за същия субект, се избягва повторение. Това често подвежда студентите и те смятат, че би трябвало да избегнат повторението и в английския текст, като пренебрегват правилата за словореда. А всъщност просто би трябвало да започват всяко изречение със съответното местоимение, заместващо подлога.

Най-често студентите превеждат неправилно български изречения, които имат строеж, различен от формулата *S–V–O*. Така при изречения като:

- 1) *Някъде тук беше Соня…* (Б. Биолчев, „Свиждане")
- 2) *А над всичко висеше безнадеждно синьото испанско небе* (Д. Димов, „Осъдени души")
- 3) *Минават дните.*
- 4) *В една от крайните пусти улици в Браила вървеше Бръчков, бледен и умислен.* (И. Вазов, „Немили-недраги")

често се получават неправилни преводи като:

- 1)*Somewhere here was Sonya…*
- 2)* *And all over was hanging the blue Spanish sky.*
- 3) *Passing the days.*
- 4)**In one of the side deserted streets of Braila was walking Brachkov, pale and sunk in thoughts.*

.

Примери за грешки при въпросителни изречения:

- 1) *Ти познаваш ли синовете на Редингота?* (Димитър Димов, „Тютюн")
- 2)*За него ли питаш?* (Димитър Димов, „Тютюн")
- 3) *Той ли ти казва това?* (Димитър Димов, „Тютюн")
- 4) *Баща ми познава ли ви?* (Димитър Димов, „Тютюн")
- 1) * *You know Redingota's sons?*
- 2)* About him you ask?
- 3)* *He told you that?*
- 4)* *My father knows you?*

Във всички дадени примери студентите използват възможностите на съобщителното изречение с въпросителна интонация за задаване на въпроси, тъй като по структура те са най-близо до българските изречения, но биха могли да се използват единствено в разговорния език. При писмен превод тези английски изречения са неприемливи.

Причините за всички посочени грешки, свързани със словореда, могат да се обобщят в няколко групи. На първо място можем да посочим недостатъчното познаване на правилата за подреждане на думите в английското изречение, както и възможните изключения. (Още повече, че за специалност *Български и английски език* дисциплината *Синтаксис на съвременния английски език* се изучава едва през шестия семестър от обучението.) От друга страна, дори да познават теорията, студентите не винаги могат да прилагат правилата

на практика. Те често срещат затруднения при определянето на частите на изречението и следователно не биха могли да ги подредят правилно при превода. Трябва да се има предвид и фактът, че в часовете по английски език в училище (начален, прогимназиален и гимназиален етап) упражнения за превод от български на английски не се практикуват, тъй като водещ е комуникативният метод за преподаване на чужд език. Естествено, самата специфика на художествения превод създава допълнителни затруднения. В един художествен текст често се използват различни стилистични похвати. Словоредът на изреченията може да е емфатичен или емоционален с цел засилване на внушенията. Превеждащият има нелеката задача да прецени как да предаде теза специфика. За да се запазят стилистичните фигури като инверсиран словоред, повторение, градация и емоционалността на текста, е необходимо да се познават двата езика в детайли. В началните етапи от обучението си по превод студентите най-често се придържат буквално към оригиналния текст, а по отношение на словореда това много често води до грешки и неяснота. Все пак трябва да се отбележи, че през третата и четвъртата година от обучението си студентите започват да преодоляват този тип грешки, осъзнавайки по-добре разликите в двата езика и опитвайки се да търсят паралелни изрази и структури, а не буквалния превод дума по дума.

Цитирани автори на художествени произведения:

Боян Биолчев
Димитър Димов
Иван Вазов
Павел Вежинов
Христо Ботев